

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2013. gada 12. jūnijā

lietā Nr. 2012-21-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc Māra Ciniņa pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2013. gada 15. maijā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par 2009. gada 12. marta likuma „Grozījumi Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā” 5. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 91. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 2006. gada 15. jūnijā pieņēma Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumu (turpmāk – Dienesta gaitas likums), kas stājās spēkā 2006. gada 1. oktobrī. Dienesta gaitas

likums nosaka profesionālā dienesta tiesisko statusu Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē, kā arī amatpersonu dienesta gaitu.

Dienesta gaitas likuma 33. panta trešā daļa sākotnēji noteica:

„Amatpersonām, kuras veic tiešu noziedzības apkarošanu, tiešu valsts robežas apsardzību un kontroli, tiešu apcietinājuma kā drošības līdzekļa vai brīvības atņemšanas kā kriminālsoda izpildes nodrošināšanu, kā arī ugunsgrēku dzēšanas darbus, glābšanas darbus un zemūdens meklēšanas darbus, piešķir ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu — 40 kalendāra dienas, neskaitot svētku dienas.”

Saeima 2008. gada 4. decembrī, 2009. gada 12. martā un 2009. gada 1. decembrī pieņēma likumus „Grozījumi Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā”.

2009. gada 12. marta likums „Grozījumi Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā” (turpmāk – Grozījumi) stājās spēkā 2009. gada 2. aprīlī. Grozījumu 5. pants (turpmāk – apstrīdētā norma) citastarp izslēdza no Dienesta gaitas likuma 33. panta trešo daļu.

Vienlaikus Grozījumi papildināja Dienesta gaitas likuma pārejas noteikumus ar 14. punktu šādā redakcijā: „Ja no dienesta atvaļina amatpersonu, kura nav izmantojusi 40 kalendāra dienu atvaļinājumu, kas bija noteikts šā likuma 33. panta trešajā daļā līdz attiecīgu grozījumu izdarīšanai, neizmantotā atvaļinājuma dienu skaitu aprēķina proporcionāli attiecīgajā laikposmā likumā noteiktajam atvaļinājuma ilgumam.”

2. Pieteikuma iesniedzējs – Māris Ciniņš (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 91. pantam.

Pieteikuma iesniedzējs ieņem Rīgas Centrālcietuma vecākā inspektora amatu. 2009. gada 18. jūnijā viņam saskaņā ar Dienesta gaitas likuma 33. panta otro daļu esot piešķirts ikgadējais apmaksātais atvaļinājums (turpmāk – atvaļinājums) – 30 dienas. Savukārt saskaņā ar Dienesta gaitas likuma 33. panta ceturto daļu atvaļinājums esot pagarināts par sešām dienām (papildatvaļinājums par izdienas gadiem), bet saskaņā ar Dienesta gaitas likuma 34. panta pirmo daļu vēlāk esot piešķirts arī papildatvaļinājums – trīs dienas (atvaļinājuma dienu skaits pārrēķināts atbilstoši vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumam).

Pieteikuma iesniedzējs lūdzis Rīgas Centrālcietuma priekšnieku piešķirt viņam atlikušās desmit atvaļinājuma dienas. Rīgas Centrālcietuma priekšnieks, pamatojoties uz apstrīdēto normu, lūgumu neesot apmierinājis. Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks 2009. gada 4. decembrī izdevis administratīvo aktu Nr. 1/9-C/5143, ar kuru atstājis negrozītu Rīgas Centrālcietuma priekšnieka 2009. gada 6. oktobra lēmumu Nr. 3/1-1385p/s.

Ar Administratīvās apgabaltiesas 2012. gada 10. aprīļa spriedumu lietā Nr. A420553910 Pieteikuma iesniedzēja pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu (vēl desmit atvaļinājuma dienu piešķiršanu) apmierināts daļēji. Proti, Administratīvā apgabaltiesa uzlikusi iestādei par pienākumu piešķirt Pieteikuma iesniedzējam triju dienu atvaļinājumu, bet pārējā daļā pieteikums noraidīts. Administratīvās apgabaltiesas spriedums stājies likumīgā spēkā. Līdz ar to apstrīdētā norma esot atņēmusi Pieteikuma iesniedzējam tiesības saņemt vēl septiņu dienu atvaļinājumu par 2009. gadu.

Kā norāda Pieteikuma iesniedzējs, Dienesta gaitas likuma 33. panta sestā daļa noteic, ka atvaļinājumu amatpersonai piešķir saskaņā ar iestādes vadītāja vai viņa pilnvarotas amatpersonas apstiprinātu atvaļinājumu grafiku. Šis grafiks tiek izstrādāts tā, lai nodrošinātu iestādes funkciju nepārtrauktu izpildi. Tāpēc ne visām amatpersonām esot iespējams izmantot atvaļinājumu sev vēlamajā laikā, bet to vajagot izmantot atvaļinājumu grafikā paredzētajā laikā. Taču savu vēlmi izmantot atvaļinājumu amatpersona izsakot jau iepriekšējā gada decembrī.

Tādējādi amatpersonai tiesības uz atvaļinājumu esot radušās jau 2009. gada janvārī. Sastādot atvaļinājumu grafiku, visām amatpersonām bijis paredzēts atvaļinājums likumā noteikto 40 dienu apmērā. Katrai amatpersonai esot radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu un īstenošanu. Pieteikuma iesniedzējs esot paļāvies uz tiesisko regulējumu, kas bija spēkā brīdī, kad viņam radās tiesības uz atvaļinājumu, un šī paļaušanās bijusi likumīga, saprātīga un pamatota. Līdz ar to apstrīdētā norma ierobežojot jau iegūtās tiesības uz atvaļinājumu, kuras aizsargā Satversmes 107. pants.

Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, apstrīdētajai normai esot atpakaļejošs spēks, kas, ievērojot no Satversmes 1. panta izrietošo tiesiskās paļāvības principu, neesot pieļaujams. No likumprojekta anotācijas un Saeimas debatēm nevarot izsecināt, kāpēc apstrīdētā norma stājās spēkā kalendārā gada pirmā ceturkšņa beigās. Likumdevējam, pieņemot amatpersonai mazāk labvēlīgu regulējumu, esot bijis pienākums paredzēt saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu, bet tas neesot izdarīts.

Apstrīdētā norma neatbilstot arī Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. Atvaļinājuma piešķiršanas kritēriji un apstākļi esot vienādi visām attiecīgās iestādes amatpersonām, turklāt arī brīdis, kad radušās tiesības uz atvaļinājumu, esot viens un tas pats. Apstrīdētā norma bez saprātīga pamata pieļaujot atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Proti, apstrīdētā norma šīs amatpersonas nepamatoti sadalot divās šādās grupās: personas, kurām atvaļinājums piešķirts līdz 2009. gada 1. aprīlim, un personas, kurām atvaļinājums piešķirts pēc šā datuma. Pirmajai personu grupai esot bijušas tiesības izmantot 40 dienu atvaļinājumu, savukārt otrajai personu grupai – tikai 30 dienas ilgu atvaļinājumu.

Pieteikumā norādīts, ka valsts budžeta līdzekļu taupīšana pati par sevi varot būt apstrīdētās normas leģitīmais mērķis, taču šāds tiesību ierobežojums neesot nedz pieļaujams, nedz nepieciešams demokrātiskā valstī. Turklāt neesot veikti nedz atbilstoši aprēķini, nedz arī apsvērumi par to, vai leģitīmo mērķi nav

iespējams sasniegt ar personu tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un vai personu tiesību ierobežojums nav lielāks par sabiedrības ieguvumu.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Saeima** – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim un uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. un 91. pantam.

Saeima vērš uzmanību uz to, ka apstrīdētās normas pieņemšana bijis viens no ekonomiskās krīzes pārvarēšanas pasākumiem. Papildus tam Saeima norāda, ka tās atbildīgā komisija – Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija – likumprojekta apspriešanas gaitā esot rūpīgi izvērtējusi apstrīdētās normas atbilstību tiesiskās paļāvības principam. Iekšlietu ministrijas valsts sekretārs komisijas sēdē norādījis: „Ja tiks saglabāts 40 dienu atvaļinājums, pietrūks cilvēku dienesta pildīšanai, un pašreizējos apstākļos cilvēkus pieņemt papildus nav iespējams finanšu trūkuma dēļ.” Tāpat komisija esot informēta par Ministru kabineta ieplānotajiem kompensējošiem līdzekļiem, proti, iespējām piešķirt papildu brīvdienas par virsstundām un piešķirt papildatvaļinājumu. Attiecīgie apsvērumi esot atspoguļoti arī Iekšlietu ministrijas vēstulē, kura adresēta Saeimas atbildīgajai komisijai un kurā īpaši uzsvērtas kompensējošo mehānismu izmantošanas iespējas: „[...] ja dienesta apstākļi to atļaus, kā alternatīva iespēja varētu būt papildatvaļinājuma, kas var sasniegt līdz 10 kalendāra dienām, piešķiršana apbalvojuma formā.” Līdz ar to noteikta samazināta apjoma atvaļinājuma piešķiršanu varot kompensēt ar tiesību normu piemērošanu.

Saeima piekrīt Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāts) 2012. gada 22. marta spriedumā lietā Nr. SKA-207/2012 (turpmāk – spriedums lietā Nr. SKA-207/2012) izteiktajam viedoklim, ka, piešķirot atvaļinājumu par 2009. gadu pēc grozījumiem Dienesta gaitas likuma 33. pantā, atvaļinājuma ilgums nosakāms proporcionāli pirms un pēc Grozījumiem nodienētajam laikam, ņemot vērā likumā noteikto atvaļinājuma ilgumu attiecīgi pirms un pēc Grozījumiem. Līdz ar to, pieņemot apstrīdēto normu, esot ievērots

saprātīgs līdzsvars starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums mainīts.

Saeima uzskata, ka Pieteikuma iesniedzējs kļūdaini izpratis apstrīdētās normas saturu un likumdevēja mērķus. Likumdevēja nolūku atspoguļojot Dienesta gaitas likuma pārejas noteikumu 14. punkts, proti, grozījumi likumā paredzot proporcionālu 40 kalendāra dienu atvaļinājuma samazinājumu visiem Dienesta gaitas likuma 33. panta trešās daļas subjektiem.

Saeima uzsver, ka apstrīdētajai normai piešķirts tūlītējs spēks, tādējādi aizsargājot adresātu tiesības uz iegūtās atvaļinājuma daļas saglabāšanu. Pēc Saeimas ieskata, spriedumā lietā Nr. SKA-207/2012 esot sniegts precīzs apstrīdētās normas piemērošanas vērtējums: „[...] ikgadējais atvaļinājums tiek piešķirts par nodienētiem 12 kalendāra mēnešiem. Šāds secinājums atbilst arī vispārējai darba tiesību izpratnei par atvaļinājuma institūtu. Proti, tiesības uz atvaļinājumu noteic nodarbinātības tiesisko attiecību pastāvēšana, un par katru šādu attiecību pastāvēšanas mēnesi personai rodas tiesības uz divpadsmito daļu no gada atvaļinājuma.” Tādējādi visi Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi esot izvērtēti konkrētas administratīvās lietas ietvaros, dodot tiem precīzu un likumdevēja gribai atbilstošu tiesisko novērtējumu.

Līdz ar to Saeima lūdz izvērtēt, vai ir lietderīgi turpināt tiesvedību lietā, ņemot vērā to, ka vienlīdzības principa ievērošana tiek nodrošināta tiesību normu piemērošanas procesā. Tādēļ būtu apsverams jautājums, vai attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju vispār ir konstatējams pamattiesību aizskārums, kas būtu nodarīts ar apstrīdēto normu.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. un 91. pantam.

Tieslietu ministrija norāda, ka Pieteikuma iesniedzējs tiesības uz atvaļinājumu neesot aplūkojis kopsakarā ar nodienēto laiku. No Dienesta gaitas likuma izrietot, ka piešķiramais atvaļinājums vienlīdz saistāms gan ar kalendāro gadu, gan ar nodienēto laiku. Proti, atvaļinājums tiek piešķirts par nodienētiem 12 mēnešiem. Tādēļ

nevarot piekrist Pieteikuma iesniedzēja apgalvojumam, ka amatpersonām tiesības uz atvaļinājumu esot radušās jau 2009. gada janvārī. Kā pareizi norādīts pieteikumā, atvaļinājumu grafikā ietvertas tikai personu vēlmes izmantot savas gaidāmās tiesības un tas neesot uzskatāms par dokumentu, kas apliecinātu personu jau iegūtās tiesības.

Tieslietu ministrija uzskata, ka visām personām par laiku, kas nodienēts līdz 2009. gada 1. aprīlim, atvaļinājums bija aprēķināms, par pamatu ņemot paredzēto atvaļinājuma ilgumu – 40 dienas – neatkarīgi no tā, kurā kalendārā gada posmā atvaļinājums izmantots. Piemēram, ja persona 2010. gadā izmantotu atvaļinājumu par periodu, kas nodienēts līdz 2009. gada 1. aprīlim, atvaļinājuma dienu skaits būtu jāaprēķina atbilstoši tajā laikā spēkā esošajam regulējumam. Atvaļinājuma izmantošanai vēlāk, nevis attiecīgajā periodā, neesot nekāda sakara ar atvaļinājuma noteikumiem, kādi tiek piemēroti šajā vēlākajā laikposmā.

Konkrētajā gadījumā normatīvā regulējuma izmaiņas neesot ietekmējušas jau iegūtas tiesības, bet attiekušās vienīgi uz nākotnē sagaidāmām tiesībām. Līdz ar to nevarot uzskatīt, ka pret personām, kas atradās vienādos un salīdzināmos apstākļos, būtu pieļauta atšķirīga attieksme.

5. Pieaicinātā persona – Ieslodzījuma vietu pārvalde (turpmāk – Pārvalde) – informē, ka amatpersonām, kuras līdz 2009. gada 1. aprīlim bija izmantojušas daļu atvaļinājuma par 2009. gadu, pēc 2009. gada 2. aprīļa atlikušo atvaļinājuma dienu skaits tika aprēķināts proporcionāli attiecīgajā laikposmā likumā noteiktajam atvaļinājuma ilgumam. Savukārt amatpersonām, kurām atvaļinājumu par 2009. gadu piešķīra pēc Grozījumu spēkā stāšanās, tas esot piešķirts atbilstoši Dienesta gaitas likuma 33. panta otrajā un ceturtajā daļā noteiktajam.

Pārvalde norāda, ka Grozījumi esot izraisījuši neapmierinātību amatpersonu vidū, jo Dienesta gaitas likumā neesot izdarīta atruna par apstrīdētās normas piemērošanu amatpersonām, kurām atvaļinājums piešķirts pēc Grozījumu spēkā stāšanās un kuras netiek atvaļinātas no dienesta.

Pārvalde pauž viedokli, ka tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālajā līmenī neesot skartas. Turklāt Satversmes 107. pants negarantējot amatpersonām tiesības uz konkrētu atvaļinājuma ilgumu.

Lai gan Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka sabiedrībai nozīmīgu interešu aizskārums novēršanai būtu dodama augstāka prioritāte nekā tiesiskās paļāvības principam, Pārvalde tomēr uzskatot, ka Grozījumi aizskāruši personas tiesisko paļāvību.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. un 91. pantam.

Tiesībsargs norāda, ka Dienesta gaitas likuma 33. panta trešajā daļā ietvertais regulējums bijis precīzs un skaidrs. Turklāt līdz pat 2009. gada pirmajam ceturksnim neesot apspriesta šā regulējuma grozīšanas iespēja. Līdz ar to amatpersonām bijušas tiesības paļauties uz šo normatīvo regulējumu un 2008. gada nogalē plānot nākamā gada atvaļinājumu 40 kalendāro dienu apmērā.

Tiesībsargs uzskata, ka likumdevējam, pieņemot amatpersonām mazāk labvēlīgu regulējumu spēkā esošo nodarbinātības attiecību ietvaros, bijis pienākums paredzēt saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu. Likumdevējs to neesot paredzējis. Turklāt arī laiks no apstrīdētās normas pieņemšanas līdz spēkā stāšanās brīdim esot bijis pārmērīgi īss.

Informācija par apstrīdētās normas alternatīvām esot pretrunīga. Neesot gūstams apstiprinājums tam, ka Ministru kabinets un Saeima būtu pietiekami izvērtējuši, vai izvirzīto mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, alternatīviem līdzekļiem, kas mazāk ierobežotu personas pamattiesības.

Tiesībsargs pauž uzskatu, ka valsts budžeta līdzekļu ietaupījumu, ko dod apstrīdētās normas piemērošana, esot iespējams panākt arī ar citiem līdzekļiem, proti, samazinot tēriņus citās valsts budžeta izdevumu kategorijās. Labums, ko no apstrīdētās normas piemērošanas gūst sabiedrība, neesot lielāks par Pieteikuma iesniedzēja tiesību aizskārums.

Pēc Tiesībsarga domām, apstrīdētā norma jāpiemēro atbilstoši Administratīvās apgabaltiesas 2012. gada 10. aprīļa spriedumā lietā Nr. 420553910 sniegtajai interpretācijai. Proti, atvaļinājuma ilgums nosakāms proporcionāli pirms un pēc Grozījumiem nodienētajam laikam, ņemot vērā likumā noteikto atvaļinājuma ilgumu attiecīgi pirms un pēc Grozījumiem.

Tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpums esot saskatāms tajā apstākļi, ka likumdevējs nav sniedzis objektīvu un saprātīgu pamatojumu tam, kādēļ ekonomiskās krīzes apstākļos veiktie taupības pasākumi netika attiecināti uz citām amatpersonu grupām. Ne vien tiesneši un prokurori, bet arī amatpersonas, kuras veic tiešu noziedzības apkarošanu, tiešu valsts robežas apsardzību un kontroli, tiešu apcietinājuma kā drošības līdzekļa vai brīvības atņemšanas kā kriminālsoda izpildes nodrošināšanu, kā arī ugunsgrēku dzēšanas, cilvēku glābšanas un zemūdens meklēšanas darbus, (turpmāk – amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm) strādājot sabiedrības interesēs īpašas spriedzes apstākļos, un līdz ar to attiecībā uz papildu atpūtas laika nepieciešamību minētās personu grupas atrodies vienādā un salīdzināmā situācijā.

Secinājumu daļa

7. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst tiesiskās paļāvības un vienlīdzības principiem, un lūdz Satversmes tiesu izvērtēt tās atbilstību Satversmes 1. pantam un 91. panta pirmajam teikumam.

Izvērtējot kādas tiesību normas atbilstību tiesību principiem, kas izriet no Satversmē noteiktajām valsts konstitucionālajām pamatvērtībām, jāņem vērā tas, ka šo principu izpaušme dažādās tiesību jomās var atšķirties. Apstrīdētās normas raksturs, tās saikne ar citām Satversmes normām un vieta tiesību sistēmā ietekmē Satversmes tiesas īstenoto kontroli. Proti, likumdevēja rīcības brīvība konkrēta jautājuma regulēšanā var būt plašāka vai šaurāka, un Satversmes tiesai ir jāvērtē, vai Saeimas izmantotās rīcības brīvības apjoms atbilst Satversmē noteiktajam

(sk. Satversmes tiesas 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 15.2. un 15.3. punktu).

Izskatāmajā lietā nozīme ir tam, ka Satversmes 107. pantā paredzētās tiesības uz atvaļinājumu ir viens no Satversmē ietvertajiem sociālo tiesību veidiem.

Satversmes tiesa savos nolēmumos vairākkārt norādījusi, ka valstij ir piešķirama plaša rīcības brīvība, lemjot par sociālo tiesību jautājumiem. Sociālo tiesību jomā īpaša nozīme ir tam, vai valsts ar savu pozitīvo rīcību spēj nodrošināt personai no konkrētām pamattiesībām izrietošo minimumu, jo valsts garantētais sociālo tiesību nodrošinājuma apjoms var mainīties atkarībā no valsts rīcībā esošo finanšu līdzekļu apjoma. Tomēr neatkarīgi no valsts ekonomiskās situācijas likumdevējam ir saistošas Satversmē noteiktās personu pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 25. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-11-0106 secinājumu daļas 1. punktu un 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Tādējādi, izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1. pantam un 91. panta pirmajam teikumam, šajā lietā ir jānoskaidro, vai Saeimas rīcība atbilst Satversmē noteiktajam, proti, vai likumdevējs ir ievērojis tam piešķirtās rīcības brīvības robežas un nav nepamatoti ierobežojis Pieteikuma iesniedzēja pamattiesības.

Pieteikuma iesniedzēja konstitucionālajā sūdzībā ietvertais juridiskais pamatojums ir saistīts ar vienlīdzības principa ievērošanu atvaļinājumu piešķiršanā. Pēc Pieteikuma iesniedzēja domām, apstrīdētā norma neatbilstot Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātajam tiesiskās vienlīdzības principam, jo paredzot atšķirīgu attieksmi pret personām atkarībā no tā, kurā laikposmā tās izmantojušas tiesības uz atvaļinājumu.

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēs apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. pantam.

8. Satversmes 91. panta pirmais teikums nosaka: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu un 2008. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-37-03 7. punktu*).

Izvērtējot to, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesai jānoskaidro, vai apstrīdētajā normā ir iekļauts regulējums, kas paredz atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, respektīvi, ir jānoskaidro : 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips.

8.1. Pirms Dienesta gaitas likuma grozīšanas amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm bija tiesības izmantot 40 kalendāro dienu atvaļinājumu. Ar Grozījumiem likumdevējs no 2009. gada 2. aprīļa samazināja atvaļinājuma dienu skaitu līdz 30 kalendārajām dienām.

Grozījumi atvaļinājuma regulējumā nošķir divas personu grupas:

1) amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, kurām atvaļinājums piešķirts līdz 2009. gada 1. aprīlim;

2) amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, kurām atvaļinājums piešķirts pēc 2009. gada 2. aprīļa.

Abās minētajās grupās ietilpst amatpersonas, kurām 2009. gada sākumā bija tiesības plānot un izmantot kārtējo tobrīd Dienesta gaitas likumā noteikto 40 dienu atvaļinājumu.

Līdz ar to abas personu grupas atradās vienādos un salīdzināmos apstākļos.

8.2. No Dienesta gaitas likuma 33. panta izriet, ka atvaļinājums tiek piešķirts par nodienētiem 12 kalendāra mēnešiem. Tātad tiesības uz atvaļinājumu ietver divus elementus, kurus nepieciešams nošķirt: tiesības izmantot atvaļinājumu un atvaļinājuma piešķiršanu. Tiesības izmantot atvaļinājumu rodas līdz ar dienesta uzsākšanu, bet atvaļinājums tiek piešķirts proporcionāli nodienētajam laikam. Saskaņā ar minēto normatīvo regulējumu pēc Dienesta gaitas likuma grozīšanas 2009. gadā atvaļinājuma dienu skaits tika aprēķināts proporcionāli nodienētajam laikam, ievērojot maksimālo atvaļinājuma dienu skaitu pirms un pēc Grozījumiem. Tas nozīmē, ka par dienestu kalendārā gada pirmajos trijos mēnešos atvaļinājumu piešķīra, to rēķinot proporcionāli no 40 dienām, bet par pārējo dienesta laiku – proporcionāli no 30 dienām.

Tātad izskatāmajā lietā nozīme ir tam, vai līdz Dienesta gaitas likuma grozīšanai atvaļinājums bija izmantots pilnīgi vai daļēji. Ja līdz 2009. gada 1. aprīlim atvaļinājums bija piešķirts par visu 2009. gadu, tad atvaļinājuma ilgums bija 40 kalendārās dienas. Šajā gadījumā atvaļinājums tika piešķirts avansā – presumējot, ka amatpersona turpinās dienēt visu attiecīgo kalendāro gadu. Savukārt amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, kuras atvaļinājumu pirms Grozījumiem bija izmantojušas tikai daļēji un atlikušo tā daļu vai pat visu atvaļinājumu izmantoja pēc Grozījumiem, atvaļinājuma dienu skaitu aprēķināja vienādi – proporcionāli pirms un pēc Grozījumiem nodienētajam laikam un ievērojot attiecīgajā laikposmā noteikto atvaļinājuma ilgumu.

Līdz ar to visām amatpersonām bija vienādas tiesības izmantot atvaļinājumu, taču attiecībā uz piešķirtā atvaļinājuma ilgumu attieksme bija atšķirīga.

9. Attiecībā uz Satversmes 91. panta pirmo teikumu Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka šajā tiesību normā nostiprinātās tiesības ir „salīdzinošas”, proti, tās var pieprasīt vienlīdzīgu attieksmi, bet pašas par sevi nevar atklāt, kādai šai attieksmei jābūt, proti, vai tai jābūt labvēlīgai vai nelabvēlīgai. Lai izvēlētos vienu no

šiem risinājumiem, jāņem vērā citi apsvērumi, kas atrodas ārpus vienlīdzības jēdziena robežām (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 11. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-08-01 5. un 6.1. punktu un 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 15. punktu*).

Saeima uzsver: nedz pašā apstrīdētajā normā, nedz arī apstrīdētās normas sagatavošanas materiālos nav konstatējams likumdevēja nolūks paredzēt atšķirīgu attieksmi pret personām, kas tiesības uz atvaļinājumu izmanto dažādos viena kalendārā gada periodos. Tieši pretēji – apstrīdētā norma vienādā mērā attiecoties uz visām amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, nosakot tām par 2009. gadu piešķiramā atvaļinājuma ilgumu. Turklāt vajagot ievērot to apstākli, ka apstrīdētā norma pieņemta sarežģītos ekonomiskās krīzes apstākļos. Proti, 2008. gadā Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un brīvības atņemšanas iestādēs finansējuma samazinājuma dēļ ievērojami tika samazināts amatpersonu skaits, tā, ka rezultātā iestādes ar to rīcībā esošajiem personāla resursiem Dienesta gaitas likumā amatpersonām noteiktā atvaļinājuma ilguma dēļ vairs nebija spējīgas nodrošināt normatīvajos aktos tām noteikto funkciju izpildi. Lai pārvarētu ekonomisko krīzi, likumdevējs veica virkni pasākumu, tostarp pieņēma apstrīdēto normu. Līdz ar to atvaļinājuma dienu skaita samazinājuma leģitīmais mērķis bijis aizsargāt ne tikai valsts budžeta intereses, bet arī Satversmes 116. pantā minētās konstitucionālās vērtības – sabiedrības drošību un citu cilvēku tiesības, ņemot vērā valsts pienākumu nodrošināt gan ieslodzījuma vietu darbību, gan citu valsts pienākumu izpildi.

Satversmes tiesa vairākos nolēmumos ir sniegusi ekonomiskās lejupslīdes novēršanas pasākumu juridisko novērtējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra spriedumu lietā Nr. 2009-08-01, 2009. gada 21. decembra spriedumu lietā Nr. 2009-43-01 un 2010. gada 31. marta spriedumu lietā Nr. 2009-76-01*). Šīs lietas ietvaros nav atkārtoti jāpārlicinās par to, ka apstrīdētās normas pieņemšanas laikā bija nepieciešams samazināt valsts budžeta izdevumus. Satversmes tiesai nav pamata atšķirīgi vērtēt ekonomiskās lejupslīdes novēršanas pasākumus.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valsts budžeta izdevumu samazināšanas nolūkā izstrādātajam regulējumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības nodrošināšana (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2009-44-01 16. punktu*). Tāpat nav šaubu, ka brīvības atņemšanas iestādēs ir nepieciešams gādāt par ieslodzījuma režīma ievērošanu un nodrošināt kārtību. Līdz ar to nepārtraukta šo iestāžu funkciju izpilde atbilst sabiedrības drošības interesēm.

Apstrīdētās normas pieņemšanas apstākļi liecina, ka bija nepieciešams rīkoties nekavējoties – likumdevējam bija gan jāveic sabiedrībai nozīmīgu interešu aizsardzības pasākumi, gan jānodrošina iespēja attiecīgās tiesības īstenot vismaz minimālā līmenī.

Satversme neliedz likumdevējam izdarīt pastāvošajā tiesiskajā regulējumā tādus grozījumus, kuri atbilst augstāka juridiskā spēka normām. Pēc normatīvo aktu grozīšanas vienmēr izveidojas tāda situācija, ka tiesiskā regulējuma izmaiņas pašas par sevi rada gan divas personu grupas, gan arī atšķirīgu attieksmi pret tām. Tas vien, ka jaunā tiesiskā regulējuma ietvaros personu tiesības ir reglamentētas atšķirīgi, vēl nav vienlīdzības principa pārkāpums. Ja likumdevējs iecerējis attiecināt atšķirīgu regulējumu uz vienādos un salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām, tad tam ir arī pienākums, ņemot vērā konkrēto situāciju un apstākļus, apsvērt iecerētā tiesiskā regulējuma ietekmi uz tām personām, kurām radusies paļāvība uz noteiktu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāvērtē, vai likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, ir ievērojis tiesiskās paļāvības principu.

10. Satversmes 1. pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. No šajā pantā ietvertā demokrātiskās republikas jēdziena izriet valsts pienākums savā darbībā ievērot virkni tiesiskas valsts pamatprincipu, arī tiesiskās paļāvības principu [*sk. Satversmes tiesas 1998. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 04-03(98) secinājumu daļu un 2000. gada 24. marta sprieduma lietā Nr. 04-07(99) secinājumu daļas 3. punktu*].

Pieteikuma iesniedzējs pauž viedokli, ka apstrīdētā norma neatbilst tiesiskās paļāvības principam, jo likumdevējs, samazinot atvaļinājuma dienu skaitu, ierobežojis jau iegūtas tiesības un nav paredzējis saudzējošu pāreju uz jauno regulējumu.

10.1. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka atbilstoši tiesiskās paļāvības principam valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā paļāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu. Savukārt indivīds atbilstoši šim principam var paļauties uz likumīgi izdotas tiesību normas pastāvību un nemainīgumu. Viņš droši var plānot savu nākotni saistībā ar tiesībām, ko šī norma piešķirusi (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu un 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 21. punktu*).

Tomēr tiesiskās paļāvības princips neizslēdz iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Pretēja pieeja novestu pie valsts nespējas reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem. Vienlaikus, grozot tiesisko regulējumu, ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies likumīga, pamatota un saprātīga paļāvība. Tādējādi, lai izvērtētu, vai tiesību akts, kas noteicis atkāpšanos no personai piešķirtām tiesībām, atbilst tiesiskās paļāvības principam, jānoskaidro:

1) vai personai ir radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu un

2) vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp personas tiesiskās paļāvības aizsardzību un sabiedrības interešu nodrošināšanu.

10.2. Lai konstatētu, ka personai ir radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu, jāņem vērā, ka šā principa galvenais uzdevums ir aizsargāt personas tiesības gadījumos, kad normatīvā regulējuma grozījumu rezultātā notiek vai ir iespējama privātpersonu tiesiskā stāvokļa pasliktināšanās (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 21. punktu*). Tiesiskās paļāvības princips prasa radīt tāds apstākļus, lai persona, vadoties no tiesību normām, varētu pieņemt ne tikai īstermiņa lēmumus, bet arī ilgtermiņā plānot savu nākotni (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 25. oktobra sprieduma lietā Nr. 2004-03-*

01 9.2. punktu). Tiesiskās palāvības principa darbībā nozīme ir arī tam, vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu, 2004. gada 25. oktobra sprieduma lietā Nr. 2004-03-01 7. punktu un 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 21. punktu*).

Normatīvais regulējums, kas paredz atvaļinājuma nosacījumus amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, ir spēkā kopš 2006. gada 15. jūnija. Laika gaitā Dienesta gaitas likuma regulējums atvaļinājuma jautājumos ir mainījies, taču izmaiņas līdz pat apstrīdētās normas pieņemšanai vienmēr bijušas personām labvēlīgas. Tātad normatīvais regulējums atzīstams par noteiktu.

Turklāt jāņem vērā, ka atvaļinājums amatpersonai ar speciālo dienesta pakāpi tiek piešķirts saskaņā ar iestādes vadītāja vai viņa pilnvarotas amatpersonas apstiprinātu atvaļinājumu grafiku. Atvaļinājumu grafiks parasti tiek sastādīts iepriekšējā kalendārā gada beigās, un tad arī katrai amatpersonai jāplāno savs atvaļinājums atbilstoši likumā paredzētajiem atvaļinājuma piešķiršanas nosacījumiem. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējam bija radusies pamatota un saprātīga palāvība uz to, ka viņš varēs izmantot atvaļinājumu konkrētā laikā likumā noteiktajā kārtībā un apmērā.

Bez tam Satversmes tiesa jau norādījusi, ka persona, kas ieguvusi speciālo dienesta pakāpi un dienējusi pietiekami ilgi, savulaik jau izdarījusi izvēli, proti, nolēmusi pildīt attiecīgo dienestu ar attiecīgiem nosacījumiem, tostarp nosacījumiem par atvaļinājuma piešķiršanas kārtību un atvaļinājuma ilgumu. Apstrīdētās normas spēkā stāšanās laikā šai personai vairs nebija iespēju izvēlēties, vai, ievērojot attiecīgās sociālās garantijas, tā būtu uzņēmusies dienestu (*sal. ar Satversmes tiesas 2010. gada 31. marta sprieduma lietā Nr. 2009-76-01 6.2.1. punktu*).

Tādējādi Pieteikuma iesniedzējam bija radusies likumīga, pamatota un saprātīga tiesiskā palāvība uz to, ka viņš varēs izmantot atvaļinājumu Dienesta gaitas likumā paredzētajā kārtībā un apmērā.

11. Izskatāmajā lietā, vērtējot apstrīdētās normas atbilstību tiesiskās paļāvības principam, vērā ņemams tas, vai apstrīdētajai normai ir atpakaļejošs spēks. Tiesiskā valstī gadījumi, kad likumam tiek piešķirts atpakaļejošs spēks, uzskatāmi par izņēmumu. Tomēr likumdevējam atsevišķos gadījumos ir iespējams likumam piešķirt atpakaļvērstu spēku, lai aizsargātu konstitucionālās vērtības (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 1. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-21-01 13.3. un 21.1. punktu*).

Brīdī, kad Pieteikuma iesniedzējs vērsās iestādē ar iesniegumu par atvaļinājuma piešķiršanu, jau bija spēkā jauna tiesību norma, kura paredzēja mazāku atvaļinājuma dienu skaitu nekā iepriekš Dienesta gaitas likumā noteiktais. Ņemot vērā spriedumā lietā Nr. SKA-207/2012 izteiktās atziņas, Pieteikuma iesniedzējam atvaļinājuma dienu skaits par dienestu līdz 2009. gada 1. aprīlim tika aprēķināts proporcionāli no 40 kalendāro dienu atvaļinājuma, savukārt atlikušās atvaļinājuma dienas – proporcionāli no 30 kalendāro dienu atvaļinājuma. Tātad apstrīdētajai normai nav atpakaļejoša spēka, jo tā neietekmēja atvaļinājuma dienu skaita aprēķināšanu līdz 2009. gada 1. aprīlim.

Normatīvā regulējuma izmaiņas neskāra jau iegūtas tiesības, bet attiecās vienīgi uz nākotnē sagaidāmām tiesībām.

12. Tiesiskās paļāvības aizsardzības apjoms atšķiras atkarībā no tā, vai persona paļāvusies uz jau iegūtām vai sagaidāmām tiesībām (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 25. punktu*).

Satversmes tiesa jau agrāk ir norādījusi, ka tiesību norma var radīt aizsargājamu tiesisko paļāvību, ja nosaka sagaidāmas tiesības, proti, tiesības normatīvajā aktā ir paredzētas, bet vēl nav iestājušies visi to īstenošanas priekšnoteikumi. Jo sevišķi šāda paļāvība rodas tad, ja tiesību norma attiecas uz jau ievadītām tiesiskajām attiecībām (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 24. punktu*).

Ar apstrīdēto normu atvaļinājuma nosacījumi tika mainīti pirms tam, kad Pieteikuma iesniedzējam atvaļinājums bija piešķirts. Tātad Pieteikuma iesniedzējam faktiski bija izveidojusies tiesiskā paļāvība uz to, ka atvaļinājumu par 2009. gadu tam piešķirs proporcionāli dienestā pavadītajam laikam, aprēķinot no 40 kalendārajām dienām. Fakts, ka Pieteikuma iesniedzējs vēl nebija pieprasījis atvaļinājumu un tas viņam nebija piešķirts, ietekmē tiesiskās paļāvības aizsardzības līmeni, nevis to, vai tiesiskā paļāvība vispār varēja būt izveidojusies.

Saskaņā ar normatīvo regulējumu amatpersona varēja paļauties uz to, ka atvaļinājuma dienu skaits būs proporcionāls nodienētajam laikam. Turklāt, kā jau tika konstatēts šā sprieduma 11. punktā, normatīvā regulējuma izmaiņas neskāra jau iegūtās tiesības, bet attiecās vienīgi uz nākotnē sagaidāmām tiesībām.

Pieteikuma iesniedzējam bija izveidojusies tiesiskā paļāvība uz sagaidāmām, nevis jau iegūtām tiesībām.

13. Izvērtējot to, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp nepieciešamību aizsargāt personu tiesisko paļāvību un nodrošināt sabiedrības intereses, vērā ņemams tas, vai ir paredzēta saudzējoša pāreja uz jauno tiesisko regulējumu. Satversmes tiesa jau iepriekš ir norādījusi, ka šāda saudzējoša pāreja var izpausties kā saprātīga pārejas termiņa noteikšana vai kompensācijas paredzēšana (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2002-12-01 secinājumu daļas 2. punktu*). Tomēr minētais neizslēdz, ka šādu saudzējošu pāreju iespējams nodrošināt arī ar citiem mehānismiem. Turklāt atsevišķos gadījumos saudzējošas pārejas esamība var nebūt vienīgais kritērijs, kas izšķir to, vai saprātīgs līdzsvars ir ievērots.

13.1. Saprātīgs pārejas termiņš vai kompensācija galvenokārt attiecas uz tādiem gadījumiem, kad personai tiek atņemtas vai ierobežotas jau piešķirtas vai tuvā nākotnē paredzamas tiesības. Līdz ar to par svarīgāko tiesiskās paļāvības kritēriju šādos gadījumos kļūst sabiedrībai nozīmīgu interešu aizsardzība un likumdevēja rīcības brīvības robežas, jo arī jaunais regulējums nedrīkst pārkāpt personu

pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 12. punktu*).

Likumdevējs noteica ierobežojumus attiecībā uz atvaļinājuma ilgumu, bet tiesības uz atvaļinājumu saglabāja. Apstrīdētajai normai bija tūlītējs, taču ne atpakaļejošs spēks. Līdz ar to atvaļinājuma dienu skaita samazinājums nedrīkstēja attiekties uz tām amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, kuras visu atvaļinājumu bija izmantojušas pirms Grozījumiem. Šajā gadījumā nozīme ir tam, ka atvaļinājums jau bija piešķirts, izdodot tiesību piemērošanas aktu. Ja atvaļinājums ir piešķirts, izdodot tiesību piemērošanas aktu, tad faktiski jau ir iegūtas tiesības uz konkrētu atvaļinājuma dienu skaitu.

Kā Satversmes tiesa secināja iepriekš, amatpersonām bija izveidojusies likumīga, pamatota un saprātīga tiesiskā paļāvība uz to, ka 2009. gadā atvaļinājums tām tiks piešķirts normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā (*sk. šā sprieduma 10.2. punktu*). Tomēr tām nevarēja būt radusies paļāvība uz to, ka atvaļinājums tiks piešķirts kādā konkrētā apmērā. Proti, tiesības uz atvaļinājumu nosaka dienesta attiecības, un par katru šādu attiecību pastāvēšanas mēnesi personai rodas tiesības uz divpadsmito daļu no gada atvaļinājuma. Tādējādi amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi paļāvība uz atvaļinājumu saistāma ar normatīvajos aktos paredzēto nosacījumu ievērošanu, nevis ar konkrētu atvaļinājuma dienu skaitu.

Būtiski ir tas, ka vienlīdzīgs atvaļinājuma dienu skaits var tikt nodrošināts tiesību normu piemērošanas gaitā – aprēķinot to individuāli katrai amatpersonai, kā arī ņemot vērā iespēju piemērot papildu atbalsta pasākumus par priekšzīmīgu dienesta uzdevumu izpildi vai labiem dienesta pienākumu izpildes rezultātiem. Bez tam apstrīdētās normas pieņemšanas apstākļi liecina, ka likumdevējam bija nepieciešams nekavējoties risināt sabiedrības drošības jautājumus un veikt neatliekamus pasākumus ieslodzījuma vietu funkciju izpildes nodrošināšanai. Līdz ar to, samazinot atvaļinājuma dienu skaitu, faktiski nebija iespējams noteikt pārejas periodu.

Lai noskaidrotu, vai sabiedrībai svarīgu interešu aizsardzībai ir dodama augstāka prioritāte nekā tiesiskās paļāvības principam, jāizvērtē, vai likumdevējs tiesisko regulējumu mainījis ar pienācīgu pamatojumu, proti, vai tiešām konkrēto regulējumu bija nepieciešams grozīt konstitucionāli nozīmīgu vērtību īstenošanas un aizsardzības labad. Līdz ar to izskatāmajā lietā jāsamēro divu pretēju interešu – personu tiesiskās paļāvības aizsardzības un nepieciešamības konkrēto regulējumu grozīt sabiedrības labā – nozīmīgums.

14. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka sabiedrības gūtais labums nav lielāks par viņa tiesību un interešu aizskārums, kas izpaudies tādējādi, ka apstrīdētā norma ir ievērojami samazinājusi sociālo garantiju apmēru. Pēc Pieteikuma iesniedzēja domām, neesot pieļaujama personas tiesību būtiska ierobežošana finanšu līdzekļu taupīšanas nolūkā.

14.1. Ekonomiskā krīze 2009. gadā turpinājās. Tās rezultātā valstī izveidojās jauna ekonomiskā situācija. Atbilstoši tai bija jāizstrādā visu no valsts budžeta finansēto iestāžu amatpersonu un darbinieku darba atlīdzības sistēma, kas balstītos uz vienotiem principiem, tostarp uz samērīguma principu (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 28. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-10-01 29.1. punktu*).

Tika uzsākta valsts pārvaldes amatpersonu un darbinieku atlīdzības un sociālo garantiju sistēmas sakārtošana. Jau 2009. gada 1. decembrī Saeima pieņēma Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumu (turpmāk – Atlīdzības likums). Tajā likumdevējs iestrādāja vienotus valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzības un sociālo garantiju noteikšanas kritērijus. Vienlaikus likumdevējs paredzēja daļu no sociālajām garantijām likvidēt, bet daļu – samazināt (*sk. likumprojekta „Par vienotu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības sistēmu” anotāciju. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/971F0E7A788C9469C225766200358B2B?OpenDocument>*).

Atlīdzības likums vērsts uz to, lai valsts pārvaldē likvidētu atalgojuma un sociālo garantiju atšķirības un nodrošinātu vienotu, taisnīgu un ekonomiski efektīvu sistēmu. Izstrādājot Atlīdzības likumu, likumdevējs no Dienesta gaitas likuma izslēdza visas normas, kas reglamentēja atvaļinājuma nosacījumus, jo bija iecerēts, ka visi valsts pārvaldes iestāžu amatpersonu (darbinieku) atlīdzības un sociālo garantiju jautājumi tiks reglamentēti vienkopus.

Atlīdzības likuma 41. panta piektā daļa paredz vienādu atvaļinājuma dienu skaitu gan Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonām, gan amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm. Atvaļinājuma dienu skaita samazinājums amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, no vienas puses, pieder pie ekonomiskās krīzes pārvarēšanas pasākumiem, bet, no otras puses, tika paredzēts, lai izveidotu vienotu sociālo garantiju piešķiršanas sistēmu valsts pārvaldes ietvaros.

Likumdevējs ar Atlīdzības likumu ir veicis visu valsts pārvaldi aptverošu reformu, lai efektīvi izlietotu valsts budžeta līdzekļus. Vienotu sociālo garantiju piešķiršanas kritēriju ieviešana valsts pārvaldē atbilst sabiedrības interesēm.

14.2. Satversmes tiesa jau iepriekš ir norādījusi, ka sabiedrībai nozīmīgu interešu aizsardzībai dodama augstāka prioritāte nekā tiesiskās paļāvības principam (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 25. punktu*).

Apstrīdētā norma tika pieņemta, lai nodrošinātu valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi un valsts budžeta līdzekļu efektīvu izlietošanu. Ievērojamā ekonomiskās situācijas pasliktināšanās liedza valstij iespēju garantēt tādu sociālo labumu kopumu, kāds bija noteikts ekonomiskās izaugsmes gados. Sociālā solidaritāte ekonomiskās krīzes apstākļos nozīmē to, ka ikviens pilsonis uzņemas proporcionālu atbildību par krīzes seku novēršanu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra sprieduma lietā Nr. 2009-11-01 10.3. punktu*). Neveicot pasākumus situācijas risināšanai, tiktu ietekmēta valsts spēja sevi efektīvi pārvaldīt.

Atšķirīgā attieksme pret amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, kurām atvaļinājums tika piešķirts pēc 2009. gada 2. aprīļa, ir attaisnojama ar

leģitīmiem mērķiem, proti, gan ar sabiedrības interešu aizsardzību, nodrošinot attiecīgo dienestu darbu, gan arī ar citu konkrētā dienesta amatpersonu interešu aizsardzību.

Tādējādi atvaļinājuma nosacījumi amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm tika mainīti gan nozīmīgu sabiedrības interešu nodrošināšanas, gan konstitucionālo vērtību aizsardzības labad.

Samērojot Pieteikuma iesniedzēja un sabiedrības interešu nozīmīgumu, nepieciešamība pēc apstrīdētās normas atsver to, ka tiesības, uz kuru īstenošanu persona varēja paļauties, tika nodrošinātas ierobežotā apmērā. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. un 91. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt 2009. gada 12. marta likuma „Grozījumi Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā” 5. pantu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 91. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris